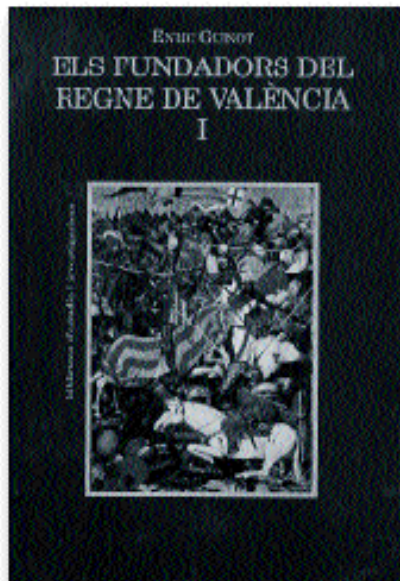

ASSAIG

La fi d'una polèmica interessada

Els fundadors del Regne de València. Enric Guinot. Editorial 3i4. València, 2000.

ESTEM davant d'un gran llibre. Més encara: un volum (dos!) utilíssim, necessari, definitiu. Amb voluntat de donar per tancada des del cantó de la història aquella estèril polèmica que va embrutar els carrers de la Transició a l'entorn de la identitat de la llengua dels valencians, el professor d'Història Medieval de la Universitat de València Enric Guinot ha dut a terme una operació llarga i feixuga però de plantejament molt simple: ha rastrejat amb compulsió arxivística al llarg de tot aquest antic i noble Regne el llinatge i la procedència de tots els seus pobladors entre 1238 i 1400. Sobrepassant amb escreix la font insuficient i tòpica del Llibre del Repartiment, Guinot ha bastit una obra literalment monumental, un Onomasticon particular per acabar amb les versions més delirants del particularisme valencià.

El resultat d'aquest projecte doblement coronat és ben evident. Com diu Ricard Pérez Casado en el seu pròleg, «Enric Guinot deixa sense base històrica les especulacions, més o menys interessades, sobre el paper dels mossàrabs o dels occitans en la formació de la identitat valen-

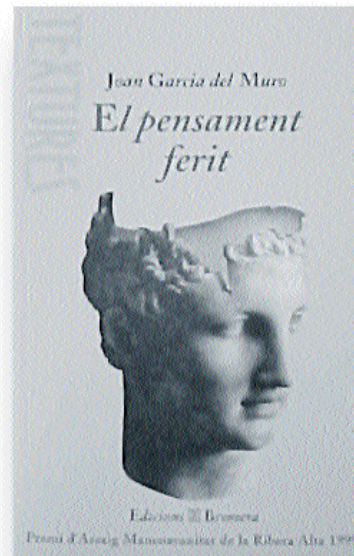
ciana». La llengua, en efecte, la van portar els conquistadors: catalans i aragonesos (en això l'estudi és taxatiu), i res més. De nou el sentit comú es veu corroborat finalment per la història. I no és poca cosa.

A més a més, un valor suplementari de l'estudi el constitueix el seu aspecte estrictament recopilatori: en el segon volum de l'obra podem accedir, en tota classe d'ordres, al llistat exhaustiu de cognoms dels pares fundadors. Allí estan tots, incloent-hi el primer avantpassat valencià d'aquest cronista: un Cotlliure (o Coplliure) documentat a Lliria el 1427.

Escrivia no fa molt Quim Monzó, en el seu cau d'un suplement dominical, que una de les conseqüències més tristes de les poques ganes procreadores dels ciutadans del nostre món és la fi inevitable de molts cognoms. Com en el cas d'eixos pobles d'alta muntanya, que moren amb el darrer dels seus habitants, també molts cognoms bellíssims i eufònics acaben sovint amb el darrer viatge d'algun fadrinot o fadrinota enemic de la descendència. Per a contrarestar això, Monzó hi proposava crear un «banc de cognoms», una base de dades utilíssima que podria servir igual per als qui volen canviar la forma de la seua progènie com per a aquells escriptors que ja no saben com anomenar els personatges de les seues novel·les.

Ara tenim els valencians, amb Els fundadors del Regne de València, el nostre propi Banc de Cognoms, una sòlida institució històrico-financera que mata dos pardals d'un bon tret: acaba amb la polèmica acientífica sobre l'origen fantasiós del valencià i reuneix enquadrant el rastre primer d'aquells guerrers, aquells colons, aquelles fèrtils donzelles que són l'origen de la nostra genealogia.

VÍCTOR COTLLIURE

Reconstruir el projecte racionalista

El pensament ferit, Joan Garcia del Muro. Edicions Bromera. Premi d'Assaig Mancomunitat de la Ribera Baixa. Alzira, 2000.

GAIREBÉ simultàniament, dos assajos recents coincideixen, entre nosaltres, en una crítica als pressupòsits de la postmodernitat. Es tracta de Dislocacions, de Ferran Sáez (3i4), i del volum de què m'ocupe ací, El pensament ferit.

La tesi de Ferran Sáez era atractiva: el mal de la nostra època és que els àmbits del racional (l'àgora) i de l'irracional (l'oracle) es troben estranyament dislocats com a conseqüència del fracàs del projecte il·lustrat. Com que d'aquesta derrota no s'han seguit més que desgràcies, cal una recol·locació urgent de l'irracional per a poder defensar políticament la racionalitat, clau de volta del nostre model de civilització. Una defensa que esdevé urgent quan comprovem que el relativisme d'alguns autors postmoderns pot arribar a fer pensar que és igual Shakespeare que Corín Tellado o, el que sens dubte té unes conseqüències més esgarrifoses, que tant se val dictadura o democràcia. La raó no és cap deessa, però tampoc no ha de ser reduïda a la condició de captaire.

En una línia complementària, Joan

Garcia del Muro ens ofereix en *El pensament ferit* els fonaments filosòfics que han fet possible el relativisme postmodern. Del Muro parteix d'una premissa que l'inquieta: es vol clausurar un sistema de pensament comú a la metafísica grega, la teologia cristiana i el racionalisme de la il·lustració. Com que aquest sistema pot no ser perfecte però és el nostre, cal laborar per retornar-lo al lloc que li correspon. I això implica descobrir d'on provenen les eines que han possibilitat la seua sapa.

Del Muro encerta a configurar una heurística pròpiament filosòfica del problema, tot identificant Henri Bergson i la llarga tradició de la crítica al concepte (més enllà de la tòpica al·lusió a l'obra de Nietzsche) com l'origen més evident de les vel·leitats postmodernes.

Tanmateix, no és aquesta una història d'il·lustrats «bons» contra postmodernistes «roïns», que és al que moltes vegades es resumeixen les obres al·lusives. Del Muro té el valor i la prudència de reconèixer que en l'estela de Bergson i en alguns casos sota la influència de Nietzsche, l'alternativa al racionalisme compta amb propostes tan interessants com ara les de Levinas, Ortega y Gasset o María Zambrano.

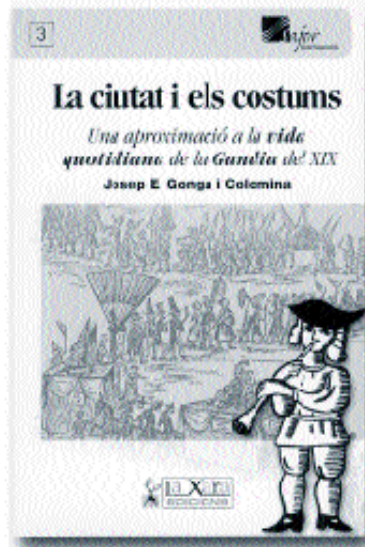
Acceptat això, cal reconstruir un subjecte de reflexió portador de valors universals, ni que només siga per a poder garantir el diàleg i la comunicació en llibertat. El llibre de Joan Garcia del Muro en vol ser una crida més, encertada i digna.

VÍCTOR COTLLIURE

Retrobar la Gandia del segle XIX

La ciutat i els costums. Una aproximació a la vida quotidiana de la Gandia del XIX. Josep E. Gongà i Colomina. La Xara Edicions. Simat de la Vall digna, 2000.

LA ciutat de Gandia visqué durant les dues últimes dècades del segle XIX un seguit de canvis estructurals -enderrocament de les muralles, millora substancial de les infraestructures de comunicacions, arribada de l'electricitat- que afectaren profundament els costums i la mentalitat dels seus habitants. El treball de Josep Gongà (Gandia, 1950) tracta d'esbrinar quina fou la incidència real dels canvis esmentats i, amb aquest propòsit, divideix la seua

investigació en tres grans blocs: un primer on s'analitzen les relacions dels gandienços de tombants de segle amb el medi físic, la percepció que en tenen, i els canvis que al llarg de tot el segle experimenten les estructures de producció; un segon dedicat a la cultura material: el que anomena «conservadorisme tecnològic» dels llauradors, sempre reticents a les innovacions, el progressiu protagonisme de la resta d'oficis urbans, l'intercanvi comercial fonamentat en la fira anual i el mercat setmanal que amb prou feines pot fer front a la demanda creixent d'articles de consum, les condicions de vida, la indumentària, l'alimentació, etc. I, finalment, un tercer bloc s'ocupa de l'evolució de la cultura immaterial, «del nou cànon ideològic i moral que pretén regir la quotidianitat» i que es troba, en expressió afortunada de l'autor, unes muralles molt més altes i més sòlides per enderrocar: els valors socials, les relacions amb el poder, l'estratificació social, l'educació, les normes de conducta, les creences religioses, les celebracions rituals, els sistemes de parentesc, els sistemes d'associació i, en definitiva, tot allò sobre el qual s'estructura una societat tradicional que hom vol conduir cap a una pretesa modernitat.

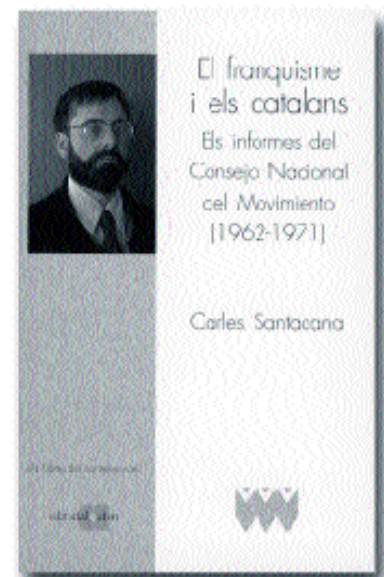
Hi mancarien, finalment, unes conclusions globals -que, en certa mesura, ja han estat exposades en la introducció- i, tractant-se d'una obra d'investigació realitzada amb metodologia científica i força documentació, un apartat bibliogràfic o les pertinents notes a peu pàgina que indiquen la procedència de la informació utilitzada.

JOSEP VICENT FRECHINA

Del fracàs d'un genocidi

El franquisme i els catalans. Els informes del Consejo Nacional del Movimiento (1962-1971). Carles Santacana. Editorial Afers. Catarroja, 2000.

EL franquisme i els catalans. Els informes del Consejo Nacional del Movimiento (1962-1971), de l'historiador i professor Carles Santacana, és un petit estudi sobre una sèrie de documents emanats de les discussions mantingudes pel Consejo Nacional del Movimiento sobre la qüestió catalana. Uns materials que foren expressament destruïts i, fins ara, desconeguts, recuperats per Santacana, en els quals el règim franquista reconeix la seua incapacitat per tal d'esborrar la cultura política autòctona i el sentiment catalanista. Fet i fet, la història secreta d'una incapacitat; en definitiva, d'un genocidi que mai no va arribar a coronar-se malgrat l'immens poder coercitiu de l'estat. L'anàlisi de Santacana, recolzat sobre una sòlida i inèdita base documental, ve a confirmar com de desesperades foren les maniobres del règim franquista en la seua darrera etapa per tal d'aconseguir aquest objectiu. En paraules de Santacana, la importància de la documentació tractada en el seu llibre «rau precisament en el seu caràcter intern i reservat, de manera que ens aporta algunes pistes interessants sobre la percepció que aleshores (sense el perill de les legitimacions a posteriori) tenien sobre el fet català persones rellevants del món oficial o paraoficial franquista». Altrament i segons l'autor, els materials continguts en aquest llibre «posen en relleu els neguits i les diverses percepcions que, malgrat el dis-

curs oficial, existien en nuclis rellevants de la classe política franquista respecte de l'espanyolitat de Catalunya, i del reconeixement o la negació d'un fet regional català integrat en la nació espanyola». Un llibre que convida a rellegir, entre d'altres, L'intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya, de Josep Benet, aparegut ja fa alguns anys en l'editorial de l'Abadia de Montserrat o la interessant biografia del falangista català José M. Fontana Tarrats, estudiada per Joan Maria Thomàs i publicada pel Centre de Lectura de Reus.

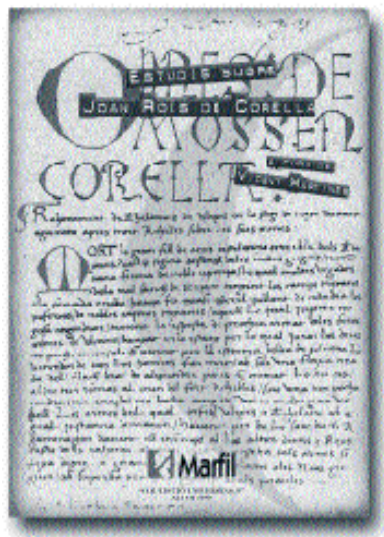
Carles Santacana i Torres (Barcelona, 1961) és professor d'Història Contemporània a la Universitat de Barcelona, especialista en història social de l'esport i forma part del Grup d'Estudis d'Història de la Cultura dels Intel·lectuals. Dels seus llibres destaquen, entre altres, Victoriosos i derrotats. El franquisme a l'Hospitalet, 1939-1951 (1994) i el volum dedicat a la postguerra de l'obra Història. Política. Societat i cultura dels Països Catalans.

FRANCESC VIADEL

Interès per Roís de Corella

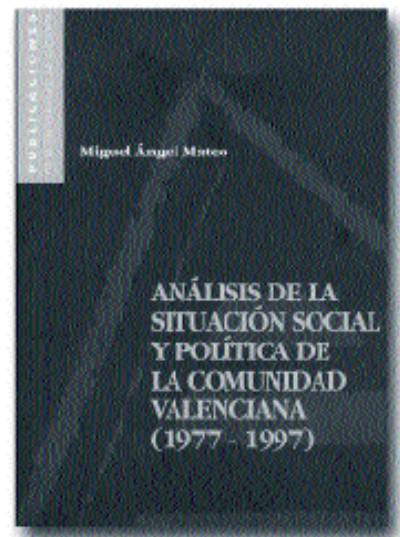
Estudis sobre Joan Roís de Corella. DDAA, a cura de Vicent Martines. Editorial Marfil. Alcoi, 1999.

SENS dubte, Joan Roís de Corella és un dels autors cabdals de la nostra literatura clàssica. Nascut en el segle XV en el si d'una família de la petita noblesa de Gandia, a l'igual que els autors Ausiàs March i Joanot Martorell, Corella, a la seua mort l'any 1497 deixà una obra im-

portantíssima en la qual es veu la seua personalitat d'home nou, cabdalment renaixentista. A nivell formal, Joan Roís de Corella utilitzà recursos tan innovadors que el converteixen, segons els especialistes, en un dels escriptors més moderns dins de la literatura europea del seu temps. En paraules de l'estudiós Jordi Carbonell, un dels que millor coneix l'obra de l'autor valencià (vegeu el seu pròleg en Obra Profana de Joan Roís de Corella editada per 3i4), Corella és «el poeta més modern de la nostra literatura medieval». Maluradament, l'obra de l'autor de Gandia caigué en desgràcia a partir de la guerra de les Germanies i el seu nom es veié relegat durant el Renaixement i el Barroc. Una postergació la de Corella, aristòcrata d'estirp i d'estil, que cal atribuir al desenteniment dels seus correligionaris de classe, que tot just per aquell temps abandonaven el conreu de la llengua del país a la seua sort per tal d'abraçar la cultura castellana. Avui Corella torna a recuperar el lloc que es mereix en l'àmbit de l'estudi i la crítica literària i comença a ser un autor mínimament conegut pel gran públic. Estudis sobre Joan Roís de Corella és la prova més feafent d'aquest renovellat interès per part dels estudiosos envers l'obra corelliana. Un llibre d'articles erudits sobre l'obra de Corella i adreçat a l'àmbit universitari, en el qual han participat Rafael Alemany, Annamaria Annicchiarico, Joan Armangué, Isolda Bigvava, Emili Casanova, Stefano M. Cingolani, Germà Colon, Antoni Ferrando, Rafael Fresquet, Encarna Villafraña, Marinela García, Sergi Gascón, Llúcia Martín, Josep Martines, Tomàs Martínez, Josep Lluís Martos, Rafael M. Mérida i Curt Wittlin. El volum, a cura del professor de la Universitat d'Alacant Vicent Martines, aborda un ampli ventall de temes relacionats amb la literatura de Corella: des d'aspectes lingüístics fins a qüestions bibliogràfiques o ideològiques. Un llibre imprescindible per aprofundir en una de les nostres millors obres literàries.

FRANCESC VIADEL

Valencianos, una sociedad cambiante

Anàlisis de la situación social y política de la Comunidad Valenciana (1977-1997). Miguel Ángel Mateo. Universidad de Alicante, 2000.

ANÁLISIS de la situación social y política de la Comunidad Valenciana (1977-1997), del professor Miguel Ángel Mateo, es un riguroso estudio sociológico a través del cual el lector podrá formarse una imagen completa de la realidad del País Valenciano desde finales de los años 70 hasta nuestros días. A través de datos científicamente contrastados, Miguel Ángel Mateo descifra cuáles son los puntos de vista, las percepciones, de los valencianos sobre cuestiones tales como la cultura y la educación, el sistema sanitario y los servicios sociales, la situación económica, la evolución política en la última década o el sentimiento nacionalista.

José María Tortosa, catedrático de Sociología de la Universidad de Alicante, apunta en su prólogo que este estudio se inscribe «en lo que llamarían “estudios regionales” y se construye a partir de la serie de encuestas del Centro de Investigaciones Sociológicas, la mayoría de ellas no “regionales” aunque sí “regionalizadas”». Según el profesor Tortosa, «des de este punto de vista ya supone una cierta originalidad: no son tan frecuentes estos estudios y esta es una primera razón para adentrarse en su lectura. Pero lo es mucho más si se le añade el hecho de que el estudio se enmarque en contextos más amplios como los procesos de globalización o mundialización, la ideología del globalismo o la estructura centro-periferia. Esto hace que

el riesgo de “localismo” (ante el que igualmente pueden sucumbir los estudios sobre España) quede claramente superado sin por ello renunciar al estudio y análisis de lo local, ámbito de identificación en algunos casos y, en cualquiera de ellos, entidad política con su propio marco de decisión y normatividad o autonomía».

Un estudio de gran interés para el público en general o especialistas en materias como la economía o la sociología, aséptico y profesional, que a menudo pone de relieve la fragilidad de algunos tópicos, lo particular que llega a ser en muchos aspectos la sociedad valenciana. Una radiografía sociológica de las últimas décadas, en las que los valencianos han tenido que afrontar cuestiones tan abruptas como su propia identidad cultural o sus preferencias políticas en el gobierno autonómico.

ARNAU GISBERT

Pistes per a una relectura del valencianisme

Anys de letargia. Crònica de la pervivència de la llengua i la cultura al País Valencià (1939-1975). Encarna Villafraña i Rafael Fresquet. Editorial Saó. València, 2000.

És curiós observar com els estudis sobre el nacionalisme cultural al País Valencià sovint han oblidat tot allò que fa referència a les primeres dècades de la postguerra. Els que estan acostumats a llegir aquesta classe de textos de seguida ensopeguen amb una època heroica que va des dels primers anys seixanta, tot coincidint amb el despertar públic de Joan Fuster, fins als darrers dies de la dictadura franquista, un moment molt centrat en els «incomprensibles» posicionaments polítics de personatges com ara Miquel Adlert i Casp o d'institucions com ara Lo Rat Penat. Posicionaments, d'altra banda, que remetien de seguida a una fractura dramàtica i irreparable del moviment valencianista. És ben bé com si, amb anterioritat a aquestes dates mítiques, res d'importància no s'haguera produït en el panorama cultural valencià. Tot plegat, sembla que el triomf relatiu d'una determinada generació haja sepultat l'existència dels seus antecessors. Doncs bé, allò més interessant del petit treball d'Encarna Villa-

franca i Rafael Fresquet és la conclusió a la qual arriben després d'una recerca que ells mateixos qualifiquen d'insuficient. Per als autors del petit assaig, hi ha al país dos grups clarament diferenciats. D'una banda, els qui entenen la recuperació cultural i civil dels valencians com a poble diferenciats des del poble i la història local. De l'altra, els qui obviaren aquesta posició i passaren a fer directament una literatura culta i un conreu de la llengua que no podia arribar al poble ateses les circumstàncies. En qualsevol dels casos i com apunten els autors: «Els dos grups eren necessaris per al País, però no saberen trobar el punt de contacte que els fera forts». Un punt de contacte que «no tenia res a veure amb concessions lingüístiques ni a la història del poble valencià [...] El projecte era comú, ja que existien d'una banda el mecenes que el podia finançar, primer Nicolau Primitiu [...] i després la Fundació Huguet, i d'altra banda la persona que podia realitzar la connexió entre els dos mons: Joan Fuster». Trobe que és un bon punt de partida per tal de refer la història d'un enfrontament i, en bona part, del fracàs d'un moviment, de superar les explicacions reduccionistes d'aquest període històric. Fóra bo que algú esbrinara en les raons de l'altra banda, la dels Casps i Adlerts, però també en les dels Martí Domínguez i altres. En definitiva, la d'un cert conservadorisme valencianista que en un moment donat basculà entre la deserció inevitable o la neutralitat més palmària com a símptoma evident d'un desacord.

FRANCESC VIADEL

Batllori: l'erudició

Iberoamèrica: del descobriment a la independència. Obra Completa. Vol. XIV. Miquel Batllori. Editorial 3i4. València, 2000.

L'EXISTÈNCIA d'un intel·lectual i erudit com ara Miquel Batllori és tot un luxe per a qualsevol cultura. El jesuïta Batllori nasqué a Barcelona l'1 d'octubre del 1909. El 1928 es llicencià en filosofia i lletres i en dret a la Universitat de Barcelona, un any en què també ingressà a la Companyia de Jesús. El 1941 es doctorà en història amb premi extraordinari a la Universitat de Madrid. Batllori fou també professor d'història, lletres i filosofia a Mallorca del 1941 al 1947, director de la revista *Archivum Historicum Societatis Iesu* de Roma del 1951 al 1969 i del 1974 al 1981, professor d'història moderna a la Facultat d'Història de la Pontifícia Universitat Gregoriana de Roma del 1952 al 1955 i catedràtic d'història moderna d'aquesta universitat del 1955 al 1980. Batllori ha investigat Ramon Llull i la seua influència a Europa, Arnau de Vilanova, els Borja, l'Humanisme i el Renaixement, Trento, Baltasar Gracián, la cultura dels jesuïtes durant el segle XVIII i una gran quantitat de temes impossible de detallar en unes poques ratlles que li han valgut guardons com ara la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya, el Premi Lluís Guarner de la Generalitat Valenciana o el Premi Príncep d'Astúries de Ciències Socials, entre molts altres. Iberoamèrica: del descobriment a la independència forma part del XIV volum de la seua obra completa. Un volum en el qual aborda aspectes tan

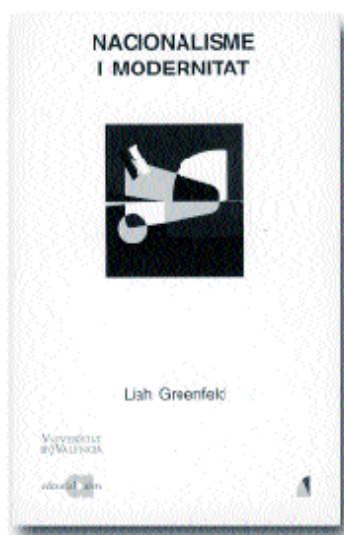
interessants com ara la difusió i crítica de les idees de Bartolomé de Las Casas, la relació entre Catalunya i Amèrica, la decisió papal del món, els jesuïtes al continent americà o el pensament polític del llibertador Simón Bolívar. Segons l'estudiós Pere Grases, aquest llibre «constitueix un magnífic i sòlid suport, amb nombrosos punts de recolzament en tot un arc cronològic de fets situats al llarg de tres segles, des del descobriment a la independència. Són un indicatiu de mestria i domini d'un ampli període històric, que només pot adquirir-se mitjançant la contínua devoció de tota una vida, amb la capacitat de comprensió de l'erudit, l'agudesia de les reflexions, la sagacitat per a veure cada arbre en el bosc del panorama històric i el bon gust en l'exposició dels esdeveniments i la trama de cada moment en l'esdevenir de l'evolució humana». Un llibre ple d'amena erudició.

FRANCESC VIADEL

Les raons del nacionalisme

Nacionalisme i modernitat. Liah Greenfeld. Editorial Afers. Catarroja, 1999.

NACIONALISME i modernitat reuneix cinc assajos publicats per Liah Greenfeld entre els anys 92 i 97, just després de l'aparició del seu llibre *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Aquest recull aborda temes com ara la funció del nacionalisme en l'aparició de les institucions modernes característiques, la rellevància de la consciència moderna secular com a resultat del reemplaçament de les grans religions

transcendents pel nacionalisme com a sistema cultural dominant, o el nacionalisme com a marc cultural de la modernitat. Un llibre amb unes tesis ben originals o, com a mínim -i com la mateixa autora confessa en la introducció d'aquest volum-, discrepant amb la majoria de la bibliografia que hi ha sobre el nacionalisme en les ciències socials. L'editorial Afers publica aquest recull dins de la col·lecció *El món de les nacions*, que fins ara ha vist aparèixer títols de François Thual, Alfons Cucó i Ernest Gellner.

Liah Greenfeld és catedràtica de Ciències Polítiques i Sociologia a la Universitat de Boston i professora associada de la Universitat de Harvard, així com professora visitant a l'École des Hautes Études de París. Greenfeld, a més a més, ha estat membre de l'Institute for Advanced Studies a Princeton i del Departament d'Estudis Internacionals del Woodrow Wilson Center de la Smithsonian Institution a Washington DC. És autora, entre altres llibres, de *Ideas and Institution* i *The Spirit of Capitalism: Nationalism and Economic Growth*.

Afers completa amb aquest llibre el seu important catàleg que des de fa uns anys ha vist aparèixer, entre altres, títols tan interessants i diversos com ara *Dreta i esquerra*. Raons i significats d'una distinció política, de Norberto Bobbio, *El valencianisme polític, 1874-1939*, d'Alfons Cucó, *De Martorell a Corella*. Descobrint l'autor del *Tirant lo Blanc*, de Josep Guia, o *Falles i franquisme*, de Gil-Manuel Hernández. A més, la prestigiosa editorial de Catarroja trau al carrer les publicacions Afers. Fulls de recerca i pensament; *El contemporani*. Arts, Història, Societat; i *Arxius de Sociologia*. Un projecte que ha suposat una aleanada d'aire fresc en el migrat panorama de les publicacions valencianes dedicades al pensament i que comença a fer-se lloc en el mercat català i balear.

FRANCESC VIADEL

Filosofía para comenzar

El juego de pensar. Tobies Grimaltos. Editorial Algar. Alzira, 2000.

EL asombroso éxito de ventas de *El mundo de Sofía*, de J. Gaardner, y, en medida menos espectacular pero igualmente agradable y estimulante, de *Ética para*

Amador o Política para Amador, de Fernando Savater, han abierto la brecha editorial para un buen número de obras derivadas de aquella feliz experiencia, utilizando los mismos o parecidos resortes: la exposición de los temas invariables de la historia del pensamiento filosófico en forma de diálogo con un muchacho o muchacha de la misma edad que el lector a quien va dirigido el libro.

En esa dirección, *El juego de pensar* reincide en la fórmula de éxito siguiendo el ejemplo de Savater: el autor del libro y dialogante maduro es el padre del otro dialogante, en este caso la adolescente Marta.

Marta comienza preguntando a su padre qué es lo que enseña en sus clases, es decir, qué es la filosofía; a partir de ese primer capítulo padre e hija deciden dedicar algunas noches a charlar sobre distintos temas. De esta manera van sucediéndose buena parte de los temas generales de la filosofía que se pueden encontrar en, por ejemplo, un temario de segunda enseñanza: la libertad de elección, la relación entre los nombres y las cosas, la inteligencia de las máquinas y la inteligencia en general, la creencia y el saber, la ética de la intención y la de las consecuencias, el relativismo antropológico, la percepción y la sensación, las falacias lógicas, la naturaleza de la belleza, la identidad personal o los límites de la ciencia.

La parte ficticia del libro es sin duda la más débil. La psicología de la niña no llega a ser del todo creíble, así como tampoco la horizontalidad ilocucionaria y argumental establecida entre padre e hija; no se insertan los diálogos en la realidad nocturna de

un hogar donde además hay otro hijo y una esposa, y los diálogos resultan en ocasiones algo forzados. No obstante, todas estas deficiencias de la fabulación quedan compensadas con la claridad en la descripción y tratamiento de los problemas filosóficos, que es el objetivo final del

libro. También los ejemplos están en general muy bien escogidos, de manera que se hacen comprensibles los problemas sin deformar su naturaleza.

Un libro recomendable para los estudiantes de filosofía, y, por qué no, también para los curiosos por esta venerable

disciplina del pensamiento que no hayan tenido todavía la oportunidad de familiarizarse con él.

MIGUEL CATALÁN

JUAN BAUTISTA MUÑOZ (1745-1799) Y LA FUNDACIÓN DEL ARCHIVO GENERAL DE INDIAS

Durante su corta pero dilatada trayectoria intelectual Muñoz cultivó con pasión y gran rigurosidad multitud de temas, la Historia de España, la Historia de América, la Arqueología, la pedagogía, la cosmografía, y el humanismo. Ahora bien, ninguna faceta le llevó más tiempo y esfuerzo que la americanista, y en este sentido se enmarca la fundación del Archivo General de Indias, hito en que el valenciano tuvo un papel de primera magnitud y que convirtió a Sevilla en la cuna de la investigación americanista.

